

סימן נ:

האם עדיף שבמעבדות הפוריות יעבדו נשים?*

שאלה:

העבודה במעבדות הפוריות כוללת בעיקרה בדיקות של דגימות זרע והכנת זרע להשבחה. לאחר ביצוע הבדיקה נזרק הזרע. הדבר נכון גם לגבי שאריות הזרע מההשבחה שלא משתמשים בהן. דברים אלו מעלים חששות של איסור השחתת זרע. האם לאור זאת ראוי לדאוג שדווקא נשים יעבדו במעבדות הזרע ולא גברים, שכן לחלק מהשיטות, נשים אינן מצוות על השחתת זרע, מה שגורם לשאלה ההלכתית להיות קלה יותר?

תשובה:

על מנת לנסות ולענות על השאלה, יש להבין קודם מהו הטיעון ההלכתי שעומד מאחוריה: נחלקו הפוסקים בשאלת ההיתר בהזרעה מלאכותית ובדיקת זרע. לדעת רוב הפוסקים, בשעת הצורך יש להתיר את הדבר, שכן הוצאת הזרע נועדה לשם קיום מצוות פרייה ורבייה. אף בבדיקת זרע, שבה הזרע עצמו איננו משמש לצורך עצם קיום מצוות פרייה ורבייה יש מקום להתיר, כיוון שמטרת הבדיקה היא לדעת כיצד ניתן לעזור לאדם להוליד, ולכן אין בה איסור השחתת זרע¹. השאלה הינה האם יש לחוש לגבי עובד המעבדה (כיוון שיש אפשרות אחרת) לדעת האוסרים, או במקרה שבו הבדיקה מבוצעת ללא היתר הלכתי². כמו כן, השאלה שייכת רק לדברי הסוברים שאישה לא מצווה על איסור השחתת זרע האיש, וכפי שמשמע מדברי רבנו תם (תוספות יבמות יב ע"ב ד"ה שלש):

ורבנו תם אומר, דלפני תשמיש ודאי אסור ליתן שם מוך, דאין דרך תשמיש בכך והרי הוא כמטיל זרע על העצים ועל האבנים כשמטיל על המוך, אבל אם נותנת מוך אחר תשמיש, אין נראה לאסור, דהאי גברא כי אורחיה משמש, מידי דהוה אקטנה ואילונית, דלא איתסרו בתשמיש, משום דלאו בנות בנים נינהו, והאישה שנותנת אחר כך מוך, לא הוזהרה אהשחתת זרע, כיוון דלא מיפקדה אפרייה ורבייה, ומשמשות במוך דקתני הכא, היינו צריכות לשמש במוך.

* פורסם לראשונה באמונת עתיך 98 (שבט תשע"ג), עמ' 87-88.

1. על השיטות השונות וההכרעה ההלכתית שבדבר, עיין לעיל, סימן מח, ולהלן, סימן ס.
2. נכון הדבר, שיש מן הפוסקים שהתירו את הבדיקה רק באמצעות חיי אישות עם קונדום סטרילי ולא בהוצאת זרע בידיים, מחמת החשש שגם אם אין זה "לבטלה", ישנו איסור מיוחד בהוצאת זרע בידיים, אולם שאלת השימוש בזרע או זריקתו בוודאי שאינה רלוונטית לשאלה זו, ולכן גם אם הזרע הוצא בדרך האסורה, אין זה מגדרי "לבטלה" הנידונים כאן.

אם כן, לפי שיטה זו, יש מקום לומר שעדיף שאישה היא זו שתשמיד את עודפי הזרע ולא איש, שכן האישה איננה מצווה על איסור השחתת זרע לדעה זו. אולם לאחר העיון נראה שאין מקום להעדיף דווקא אישה על פני האיש לצורך עשיית פעולה זו.

ראשית, התוספות רא"ש ביבמות (שם) אומר, שאף אם נאמר שהאישה מצווה על השחתת זרע, אין איסור לשים מוך לאחר תשמיש לפלוט את הזרע, שכן:

לא מיקרי השחתת זרע, אלא במי שגורם על ידי חימום שמוציא זרעו לבטלה, בין האיש ובין האישה, אבל לאחר שנעקר הזרע מן הגוף, לא שייך ביה השחתה.

אם כן, לדעת התוספות רא"ש, זריקת הזרע לאחר שכבר יצא איננה מהווה שום איסור, שכן הרגע הקובע לשאלה האם היה איסור או לא, איננו רגע זריקת הזרע, אלא רגע יציאתו מן הגוף³.

אולם נראה, שאפילו לדעת רבינו תם, שסיבת ההיתר הינה שאישה איננה מצווה על השחתת זרע, הרי שהסיבה לכך היא שהיא איננה מצווה על פרייה ורבייה⁴. ממילא, מכיוון שעצם נתינת הזרע למעבדת הזרע הינה לצורך פרייה ורבייה, ממילא אין בעיה בהשחתת הזרע. הבעיה עשויה להיות קיימת לדעת הסוברים שאיסור השחתת זרע איננו תלוי במצוות פרייה ורבייה, אולם לשיטתם, אין שום חילוק בין איש לאישה, ומה שמותר לזה אסור לזה ולהפך.

אמנם יש מקום לומר שיש מקרים שבהם הצורך לפרייה ורבייה הוא רחוק עד כדי כך שנאמר שבכל מקרה הוצאת הזרע אסורה, ואז ייתכן שיש עדיפות לאישה מאשר לאיש (אם לא נסבר כתוספות רא"ש שרגע ההוצאה קובע). למרות זאת נראה, שגם באופן כזה רחוק לומר שדווקא הימצאות אישה במעבדה תהיה עדיפה מבחינה הלכתית, וזאת משתי סיבות:

1. בסופו של דבר, לכל זרע שמגיע למעבדת פוריות יש איזה צורך לשם פרייה ורבייה⁵. לעתים אין היתר בהוצאת הזרע, אך זה משום שאנו חוששים לכתחילה לשיטה המנתקת בין פרייה ורבייה להשחתת זרע, אם לא כשיש צורך מובהק, ואם כן, אז גם האישה תהיה אסורה בהשחתת הזרע.

3. שיטת הרא"ש אינה מהווה פירכא על הסוברים שמותר להוציא זרע לצורך הזרעה, אף שברגע הוצאת הזרע הוא נפלט לחוץ ואיננו לגוף האישה (ואמנם כך רצה לטעון בשו"ת דברי מלכיאל חלק ד סימן קז, שאף שבהזרעה מלאכותית מקיימים מצוות פרייה ורבייה, אסור לעשות כן משום איסור השחתת זרע, שכן ברגע ההוצאה זה בחוץ, ולא עוזר לתקן זאת מה שאחר כך יכניסו לגוף האישה). שכן היות ומטרת ההוצאה הינה לשם קיום המצווה, הרי שכבר בשעת ההוצאה זה לצורך כך. אדרבה, לפי זה גם אם תתרחש תקלה, והזרע לא יזרק אל האישה, לא יהיה כאן איסור, כיוון שהוצא במטרה לכך, וזהו היסוד להתייר הקפאת זרע על הספק, שיייתכן ויצטרכו להשתמש בו.

4. ואכן, הרמב"ן שחולק עליו (נידה יג ע"א) סובר שאישה אסורה בהשחתת זרע (אכן הוא מדבר על זרעה ולא על זרע בעלה, ויש שחילקו ביניהם, אך אין כאן מקום להאריך). משום שאיסור השחתת זרע, לדעתו, איננו תלוי במצוות פרייה ורבייה.

5. אלא אם כן מדובר במקרה בו לא שייך קיום המצווה, כגון זרע של ישראל שנשוי לנוכרית, אולם נראה שאין צורך לחוש לדבר כזה, וכשמגיע זרע, יש לדון בו, שכל דפריש מרובא פריש.

ש א ג ת

ס י מ נ

כ ה נ

2. אפילו לחולקים על התוספות רא"ש, וסוברים שיש איסור בהשחתת זרע גם לאחר רגע יציאתו, יש לומר שזה דווקא באופן בו הזרע ראוי להזריע, כלומר בגוף האישה, אך באופן בו ממילא לא אמור להיות שימוש לזרע, גם הם מודים שאין איסור לזרוק אותו, ואין הבדל בין האיש לאישה.

לאור האמור לעיל, נראה לעניות דעתי שאין הבדל בין איש לאישה במעבדת הזרע, וכל הדיון בשאלת העדיפות הוא דווקא בזמן הוצאת הזרע, או כשהזרע כבר נמצא בגוף האישה.

